

Anti-Militaristlerle Söyleşi

KARDEŞİNE ATEŞ ETME

Beyhan Sunal

Şiddetin dosya konusu olduğu bir sayıda anti-militarist hareketin de sözünü geçmesi gerekir, diye düşündük. Özellikle "her Türk'ün asker doğduğu", bazı muhalif hareketlerin bile silahlı, ölümü kutsadığı bu topraklarda, anti-militarist hareket gündelik yaşamdan siyasal kurumlara kadar pek çok alanda topyekün bir karşı çıkışı gerçekleştiriyor. Anti-militarist hareketin karşı çıkış nedenlerini ve sürecini, Oğuz Sönmez anlattı.

Anti-militarist hareket, hemen hemen tüm dünyada çok genel geçer bir olguyu, askerliği ve savaşı sorguluyor. Ekranlara, gazetelere, hatta o kadar sanal uzaklıklara gitmemize gerek yok; gündelik yaşamımıza baktığımızda savaşın ve asker şiddetinin nasıl acı verici, yıkıcı ve yok edici olduğunu görebiliriz. Bu kadar bariz bir şiddet tablosu varken ortada, bu genel geçer kabulü siz nasıl açıklıyorsunuz?

- Sizin de söylediğiniz gibi anti-militarist hareket öncelikle askerlik ve savaşı sorgular ve elbette karşı çıkar. Çünkü savaşlar; insan, toplum ve doğa için bir yıkımdır. Çok az bir kısmı hariç tüm insanlar bu gerçeği kabul ederse de çeşitli gerekçelerle yine de savaş kaçınılmaz olarak görülür. Şiddet ve saldırganlık duygularının bir sonucu olmasından, nüfusun dengelenmesinin gerekliliğine; sahip olma istek ya da gereksiniminden, hukukun egemen kılınmasına kadar uzayan bir dolu gerekçeye dayandırılır. Anti-militaristler, savaşın kaçınılmaz olmadığını, toplumsal yaşam biçiminden kaynaklandığını ve bunun da değiştirilebileceğini söylerler. Ancak; barışı, bir çok muhalif hareketin yaptığı gibi bir "zafer" sonrasına, toplumsal değişimin sonrasına ertelemeyiz. Barışın, aynı zamanda gidilen yolun kendisi olduğuna vurgu yapar. Yani, savaşa karşı mücadelenin kendisi aynı zamanda bireyin ve toplumun dönüşümünün de aracıdır.

Anti-militaristler, savaşın bütün unsurlarına karşıdırlar: Militarizmin tüm yapı ve organizasyonlarına, silah üretim ve transferlerine karşıdırlar.

1789 Fransız devrimi, bir taraftan burjuvaziye, kapitalizmi ve ulus devletleri, diğer taraftan da zorunlu askerlik ve yurttaş ordularını, yani bugünkü modern orduları tarih sahnesine çıkardı. Kapitalizmin ve militarizmin ortak harcı, ideolojisi ise milliyetçilik oldu. Buhar gücünün, kapitalizmin -özellikle de sanayi devriminin- ve kitlesel üretimin ortaya çıkmasındaki etkisinin bir benzeri de, hemen hemen aynı dönemlerde ortaya çıkan ateşli silahlarla, savaşların da kitlesel katliamlara dönüşmesi şeklinde yaşanmıştır.

Günümüzde kapitalizm, küreselleşme adı verilen büyük bir dönüşüm içine girmiş durumda. Ekonomiden, siyasete, sosyal yaşamdan güvenliğe kadar hemen her alanda bu değişim artık hissedilir ve görünür durumda. Yeni kontrol sistemleri adı verilen ve daha çok da yeni teknolojilerin belirlediği yeni güvenlik kavramları devreye girmeye başladı bile. Bu anlayışa göre yaşamın tümü güvenlik alanı ve algılaması içine alınmakta, hatta tek tek bireyler bazında kontrol sistemleri geliştirilmekte.

İnsanların tüm yaşamlarının kontrol altına alınabilmesini mümkün kılacak, hatta bizzat onları da işin içine katabilecek slogan da çoktan piyasaya sürüldü bile: “rahatınız ve güvenliğiniz için...”

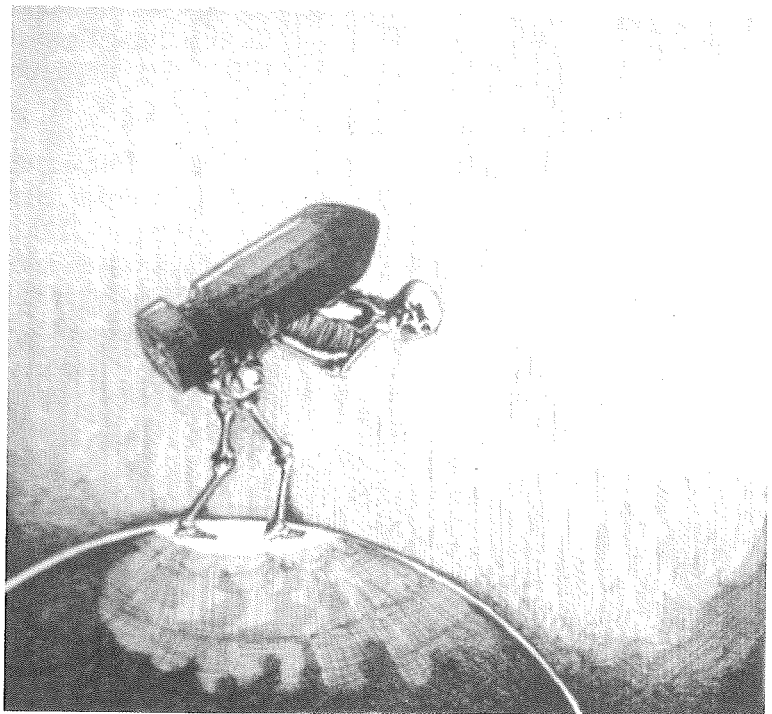
Anti-militarizm, toplumsal yaşamın hemen her evresinde insanın karşısına çıkarılan *güvenlik mi? - özgürlük mü?* ikileminin günümüzde çok daha güçlü bir şekilde dayatılmakta olduğuna, bu anlamda insan, toplum ve doğanın bir bütün olarak varolabilme tehdidi altında olduğuna vurgu yapar.

- *Dünyanın her yerinde savaş var. Üstelik, savaş çıkartanlar bunu barışı getirmek için yaptıklarını söylüyorlar. Vicdani ret hareketini bu yüzden önemsemek gerekiyor belki de. Herkesin hiç üzerinde düşünmeden, kimin için olduğuna bakmadan ya da buna itiraz yollarını geliştiremeyeceğini düşündüğünden savaşıp/savaştırılıp öldüğü bir dünyada, vicdani ret hareketi bireyin bu süreçte özne olabileceğinin bir kanıtı mıdır sizce? Pek çok muhalif harekete yapıldığı gibi görmezden gelinmek yerine, vicdani retçilerin derin bir şiddetle karşı karşıya kalmasının nedeni bu radikal tutumdur; diyebilir miyiz?*

- Sözlerimin başında vicdani reddin savaş karşıtı bir tutum olduğunu söylemiştim. Gerçekten de savaşların tarihi kadar eski bir tarihi de vardır. İlk retçinin, Roma ordusuna katılmayan bir Hıristiyan pasifisti olduğu söylenir. Çoğunlukla dini gerekçelerle ve esas olarak da Hıristiyan pasifizmiyle tarih sahnesine çıkan vicdani retçilik, özellikle de 1. Dünya Savaşı'nda asker olmama şeklinde kitlesel bir boyut ve ayrıca da politik ve ahlaki bir nitelik kazanmıştır. Ancak vicdani retçiler, hiçbir zaman hoşgörülle karşılanmamış, aksine günümüzdeki 'vatan haini' suçlamasına benzer suçlamalarla, kurşuna dizilmelere kadar varan baskılarla karşılaşmışlardır.

Bugün bizlere hiçbir gerçekliği olmayan bir söz gibi görünen “*savaş çıkmış giden yok*” sloganı, bundan yaklaşık 50 yıl önce ABD'de, Vietnam savaşına karşı çıkan savaş karşıtları tarafından çok büyük mücadelelerle hayata geçirilmişti. 1916'dan beri yavaş yavaş da olsa bir insan hakkı olarak tanınmaya başlanan vicdani ret, daha çok 70'li yıllardan itibaren BM ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası örgütlerin de kabul edip uygulamaya koyduğu bir noktaya gelmiştir.

Sizin de söz ettiğiniz gibi vicdani ret esas olarak bireysel bir tavidir. Önemli olan bireyin iradesidir. Birey kendi duruşunun bir toplumsal kazanıma dönüşmesini istiyorsa vicdani reddini açıklayıp bunun tüm sonuçlarına katlanmayı da göze alır. Bugün Türkiye'de olduğu gibi bu çok zor bir süreçtir de. 90'ların başından bugüne kadar devam eden bu süreçte vicdani reddini açıklayanlardan tutuklanarak askeri cezaevine girenler işkence görmüş ve “askeri cezaevi-askeri birlik-askeri yargı” kışkıracısından “ömür boyu” çıkamama riskiyle yaşamışlardır. Halen bütün bu insanlar elbette tüm asker kaçakları da- AİHM'nin de bir yıl önce, vicdani retçi Osman Murat Ülke davasında

Türkiye'yi suçlu bulup cezalandırırken belirttiği gibi, “sivil ölüm”e mahkûm olarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Yani, bu ülke vatandaşları olmalarına rağmen adeta yaşamıyorlarmış gibi görülmektedirler.

Örneğin, Aralık 2006'da tutuklanan ve halen Çorlu Askeri Cezaevi'nde tutsak olan vicdani retçi Halil Savda, bir kez “fırar”dan, iki kez de “emre itaatsizlikte ısrar”dan olmak üzere toplam 21.5 ay hapse mahkûm olmuştur. Mahkûmiyeti bittikten sonra tahliye edilip askeri birliğe götürülürse yargılanma süreci tekrar başlayacak Yani, “ömür boyu hapis” riskiyle karşı karşıya. Ayrıca, askeri cezaevinde askeri elbise giyme, tekmil verme, saç-sakal kesme gibi emirlere uymadığı için sürekli ve artan bir şekilde “hücre hapsi cezası”na mahkûm edilmekte. İnsan haklarını ve hukuk kurallarını yok sayan bu uygulamalar, biraz önce de söz konusu ettiğimiz AİHM kararına ve Avrupa Konseyi'nin uyarılarına rağmen devam ediyor.

- Yukarıdaki soruyla bağlantılı olarak, Anti-militarist hareketin vicdanla ilişkisi üzerine neler söyleyebilirsiniz? Yani anti-militarist hareket, vicdan üzerine mi siyaset yapıyor?

Vicdani ret, daha önce de söylediğim gibi esas olarak bireysel bir tavrıdır. Bu anlamda, bireyin ahlâki bir özne olduğunu varsayıp, böylesi kişisel çağrılarını da barındırır. Ancak, birey bunu politik bir amaçla, toplumsal dönüşüm için bir çağrıya dönüştürebilir.

Anti-militarizm ise tamamen politik bir harekettir. Ancak, onun politik bir hareket olması, bir toplumsal tasavvura sahip olmasını da gerektirmez. O da aynı vicdani ret gibi yalnızca bir çağrıdır.

- Buradan dil konusuna geçmek istiyorum. Bazı muhalif hareketlerde “haklı savaş” tartışılır. Mücadeleden çok “bir şeye karşı savaştan” söz edilir. Güç, savaş, yıkmak... Anti-militarist hareketin söylem konusundaki hassasiyetlerinden söz edebilir misiniz? Bu konuda hareket içindeki tartışmalar nelerdir?

Bizler anti-militarizmi tanımlarken; en başta, “amasız” “fakatsız” bütün savaşlara karşı olmaktadır, deriz. Savaşa öncelikle, bir yıkım olduğu için karşıyız. Ancak; en yüce amaçlarla bile yapılsa, savaşlar militarist bir yapılanmayı da zorunlu kılar. İnsan ilişkilerinden, kullanılan araçlara kadar tamamen reddettiğimiz bir yaşamı, aynı zamanda olanaklı görmek ancak parçalanmış kişilik yapısı için uygun olsa gerek.

Ancak, anti-militarizm için geçerli olan bu yaklaşım vicdani retçi için bir zorunluluk değildir. Vicdani Ret Platformu'nun deklarasyonunda da söz konusu edilen Uluslararası Af Örgütü'nün günümüze uyarlamış olduğu vicdani ret tanımına göre, özellikle de ABD, İngiltere ve İsrail'de görüldüğü gibi, haksız gördüğü bir savaşa katılmayan askerler de vicdani retçi olarak kabul edilmekte, bir düşünce suçlusu olarak görülmektedirler. Vicdani Ret Platformu, halen devam eden savaşta yer alan asker ve gerillaya seslenerek “kardeşine ateş etme” çağrısı yapmaktadır.

- Anti-militarist hareketin adında “karşı”lık var. Peki içeriğinde de böyle mi? Yani; savaşa “karşı olmak”tan mı söz ediyoruz, savaş “karşıtı” olmaktan mı? Bu ikisi sizin için farklı mı?

Ben böyle bir fark gözetmedim. Ama “karşı olmak” fikrine değer veriyorum. Esas olan değişim olduğuna göre ve değişimin karşısındakini de statüko olarak tanımladığımızda ki bu her zaman varolanı korumak isteyen egemenlerin çıkarına uygun bir durumdur- “karşı olmak” değişimden yana olmaktadır, diye düşünüyorum.